

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury



Krajina jako obraz

Bakalářská práce

Autor práce: Barbora Eiglová

Vedoucí práce: ak. soch. Aleš Hnízdil

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Krajina jako obraz" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze, dne 10.4.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, kterým je ak. soch. Aleš Hnízdil za odborné vedení a poskytnuté rady a také za trpělivost při zpracování bakalářské práce.

Krajina jako obraz

Souhrn:

Tato bakalářská práce se zabývá proměnou pražské krajiny v čase až po její současnou podobu.

V první části práce se nachází stručné seznámení s obdobím 19. století společně s historickým rámcem doby, romantismem a realismem v krajinomalbě zaměřené na české území. Následně bakalářská práce stručně popisuje život malíře Antonína Mánesa a jeho tvorbu. Další část se zabývá Pražskými parky, zachycenými Antonínem Mánesem v jeho obrazech. Stručnou historií a rostlinami, které se zde nachází. Také popisem pohledů na Pražský hrad z míst, kde malíř vytvářel svá díla.

Úkolem bakalářské práce jsou faktory měnící podobu současné Prahy, jejich negativní vliv na malebnost města a návrhy na zlepšení dané situace. Posouzení podoby krajiny měnící se spolu s jejím současným využitím a ekonomickým faktorem ovlivňujícím nápravu problematiky. Tyto skutečnosti a změny v čase jsou v práci zachycené fotografiemi, které poukazují na vývoj či změny Prahy.

Součástí práce je i zároveň poukázání na malebný prvek moderní podoby Prahy, zaměřený na architekturu.

Klíčová slova: Antonín Mánes, krajina, Pražský hrad, proměna, 19. století, rostliny, negativní faktory, parky.

Landscape as a paint

Summary:

This bachelor thesis displays the changes Prague's urban landscape has gone through over the time up until the present condition.

The initial part of the thesis offers a brief relevant overview of the 19th century, outlining the historical background and looking at romanticism and realism in landscape-painting, all focused on the Czech territory. The thesis then follows the insight to briefly describe the life and work of the Czech painter Antonín Mánes. The next part elaborates on Prague's parks as portrayed by Antonín Mánes, specifically the history and flora, and it describes the views of the Prague Castle from the places where the artist used to paint.

One of the core aims of the thesis is not only to look at the factors currently changing Prague's urban landscape and their negative impact on the city's picturesque beauty, but also to suggest improvements, as well as to assess the changes of the urban landscape along with the changes of its utilization. These facts and changes in time are supported by photographs documenting Prague's development.

The thesis also points to picturesque elements of Prague's contemporary looks, the focus being on architecture.

Key words: Antonín Mánes, urban landscape, Prague Castle, change, 19th century, flora, negative factors, parks, modern elements,

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Cíl práce	8
3 Literární rešerše	9
3.1 Historický rámec	9
3.1.1 Romantismus a realismus v krajinomalbě v Čechách	10
3.2 Antonín Mánes	11
3.2.1 Krajinářská škola kreslení na Akademii v rukách Antonína Mánese	11
3.3 Kulturní krajina	13
3.4 Reliéf Prahy.....	13
3.5 Hospodářské zázemí hradu	14
3.6 Historie.....	14
3.7 Historie zahrad okolo Pražského hradu.....	15
3.7.1 Horní a Dolní Jelení příkop	16
3.7.2 Bažantice.....	18
3.7.3 Královská zahrada.....	19
3.7.4 Svatováclavská vinice	22
3.8 Různé (dnešní) pohledy na Hrad.....	22
3.8.1 Pohled na Hradčany	23
3.8.2 Pohled z Chotkových sadů.....	23
3.8.3 Pohled od Kramářovy vily	23
3.8.4 Vliv ročních období, denní doby a počasí	24
4 Metodika	25
4.1 Oranžerie- Moderní prvek.....	25
4.2 Nagativní prvky 21. století.....	26
4.2.1 Krajinný ráz versus reklama	26
4.2.2 Vandalismus.....	28
4.2.3 Nadměrné užívání prvků narušující krajinný ráz.....	30
Materiály hyzdící krajinný ráz.....	31
4.2.4 Nedostatečná péče o zeleň	33
4.2.5 Doprava versus krajinný ráz	34
4.2.6 Narušení Pražského panoramatu.....	36
5 Diskuse	39
6 Závěr.....	40
7 Seznam literatury:.....	41

1 Úvod

Krajina je dynamický prvek neustále se měnící a rozvíjející. Každá změna v krajině má svůj dopad na ráz krajiny, který může být pozitivního nebo negativního charakteru. Na změně krajiny se podílejí různé faktory, které jsou jak antropogenního, tak abiotického původu, ale i mnohé další. Jedním z nejvýznamnějších faktorů je člověk. Člověk mění krajinu k obrazu svému již odjakživa, tak aby se mu v ní co nejlépe žilo. Masivní změny v krajině přišly s nástupem průmyslové revoluce, kdy člověk začal daleko větším a závaznějším způsobem ovlivňovat své okolí. Průmyslová revoluce se nejvíce rozvíjela ve velkých a bohatých městech. Jedním z těchto měst byla i Praha.

První zmínky o Praze pochází z 8. století. Kněžna Libuše nad Vltavou zvolala: *„Tak daleko, kam se dojde za jeden den, je v lese místo, které je rozděleno rokli. Na jižní straně je vysoká hora a ta se snižuje k veliké řece. Tam když přijdete, najdete muže, jak vyrábí ze dřeva práh. Od tohoto práhu pojmenujte toto místo Praha. I knížata a lidé silní jako lvi se sklánějí ve dveřích, aby do nich nenarazili hlavou, stejně mocný bude i hrad, který se tam postaví. I jemu se budou klanět králové. Tento hrad bude první a největší v naší zemi a všechny ostatní hrady k němu budou vzhlížet, protože tam bude sídlo králů. I město rozprostřené okolo tohoto hradu bude pýchou našeho národa. Vidím město veliké, jehož sláva se bude dotýkat hvězd“* (Kosmas, 2011).

Po té na místě nechala postavit hrad a město nazvala Praha. Praha se začala rychle rozrůstat a měnit svoji podobu, stala se důležitým centrem kultury, umění a obchodu. Vznikaly zde nejznámější architektonické stavby, které přilákaly české i světové umělce, kteří přijeli stavby zvětšit. O 13 století později Praha dosáhla své nynější velikosti a podoby. Dnes je Praha významné (kulturní) město, nacházející se v srdci Evropy.

2 Cíl práce

Cílem této práce je porovnat vývoj krajiny Prahy z dob a míst, které zachytil Antonín Mánes na svých obrazech s jejich současnou podobou. Dále také faktory měnící ráz současné Prahy, moderní prvky města 21. století. Popis flóry, která se zde nacházela dříve a dnes. Návrhy na navrácení některých původních prvků do rázu krajiny.

3 Literární rešerše

3.1 Historický rámec

Doba, ve které Antonín Mánes tvořil svá nejvýznamnější díla, je dobou prudkého a mohutného růstu měšťanské třídy, ale i dobou rostoucího kapitalismu. Také u nás se začíná projevovat revoluční zvrát, způsobený revolucí ve Francii, v rozvrstvení tříd evropské společnosti. Avšak až do roku 1848 české měšťanstvo bylo politicky slabou třídou. A tak svou politickou účast projevuje ve sféře umělecké i literární. Politické hnutí třicátých let bylo prvně omezené na projevy radikálních studentů, které postupně stoupají ve zvýšenou politickou aktivitu. Metternich však za pomoci policie, církve i přísné cenzury potlačuje téměř každý svobodný projev. Rostoucí politické sebevědomí a aktivita měšťanstva se stále důrazněji odráží také v životě kulturním. Nový životní styl a vztah ke skutečnosti se projevuje také ve větší míře i ve výtvarném umění. Není tomu již jako na začátku století, kdy se teprve začíná vytvářet skromné umění měšťanstva mimo půdu Akademie, která byla v rukou šlechty a ovládla oficiální umění. V této době stálo proti šlechtě jen slabé a společensky nevýznamné měšťanstvo. Po roce 1830 se situace začíná měnit (Lamač, 1952).

Na počátku naše společenská třída nemohla postavit proti panství absolutismu nic jiného než opravdovost nadějí, tužeb a upřímnost svých citů. Romantická citovost mladé společnosti byla v souladu se svěžím smyslovým zaujetím pro realitu a s touhou po jejím poznávání a pochopení. Tento rys romantismu byl nejschopnější dalšího vývoje. Společnost si byla čím dál více vědoma své síly a svých schopností. Věda a technický pokrok se staly hlavní silou buržoazie. Byl pochopen politický význam technického pokroku, jehož obrazem v umění je touha po poznání, uchopení a zobrazení reality. Důvěrný styk se skutečností a její znalost, smysl pro věcnost, to jsou rysy, které se odrážely v umění té doby. Tehdejší malířství se rozpínalo mezi dvěma póly, romantickou optimistickou představou budoucnosti a věčným pozorováním skutečnosti a usilováním o její ovládnutí (Lamač, 1952).

Cílem doby, v které vlastenecké city, ukryté hluboko v srdcích, nesměly být veřejně projevovány, bylo vzdělávat se, naučit se myslet, mluvit a také pěstovat český jazyk. Praha tehdy byla z velké části německá, německy se učilo i ve školách. Mezi vzdělanci byl český hovor neobvyklý. Vlastenectví v době Mánesovy tvorby mělo jiný smysl a ráz než později. Pojem vlastenectví byl především spojen s pojmem vlasti, česká země jako jednotící pouto znamenala víc, než český jazyk. V tomto vlastenectví bylo podstatnější, zda člověk miloval svou rodnou zem, než jakou řečí mluvil (Pečírka, 1939).

3.1.1 Romantismus a realismus v krajinomalbě v Čechách

Nové umělecké a myšlenkové hnutí nazývané romantismus, na začátku 19. století začíná ovládat nejprve literaturu, později se prolíná i do dalších uměleckých směrů. Nově se objevující touha bezprostředně se ponořit do dějin a přírody. Především němečtí filozofové pocíťují odpor k osvícenectví 18. století. Romantičtí malíři obdivují obrovitost přírody, její nekonečnost a pravdivost. Příroda je vyobrazována v nezkrtné divokosti, zachváčena bouřlivými živly. V krajinných motivech se zračí výlevy citu a obraz duše. Antonín Mánes (1784-1843) se stal jedním z představitelů romantického krajinářství. Byl profesor krajinářské školy, maloval komponované romantické krajiny, které naplňoval motivy odpozorovanými ze skutečnosti, inspirovali ho i veduty českých hradů. Přínosem je živá barevnost se snahou o vystižení atmosféry (Mráz, 2001).

Romantikem se sklonem k idealizaci byl zakladatel českého národního malířství Josef Mánes (1820-1871), který je považován za jednoho z největších mistrů českého krajinářství a malby. Jeho velkou inspirací je život venkovského lidu, představující pro něj ideál lidství a čistoty. S bratrem Quidem Mánesem (1828-1880) pracovali společně na díle o slovanských lidových krojích. Quido však již patří ke generaci českých malířů realistické, specializuje se například na kreslení krojů z oblasti Šumavy. Největším českým romantickým krajinářem byl Adolf Kosárek (1830-1859), jehož romantické krajiny postupem uměleckého vývoje přecházejí k realitě (Mráz, 2001).

Světové objevy, jakými bylo například sestavení periodické soustavy prvků D. I. Mendělejevem nebo Darwinova teorie, ovlivnily dobu konce 19. století novým pohledem na život, což se promítá i do výtvarného umění v podobě realismu (Mráz, 2001).

Prvními průkopníky realismu se stali krajináři barbizonské školy, kteří postupně od romantismu došli k realistickému vnímání skutečnosti. Krajinářské učení ve výše jmenované škole při ztvárnění veduty Prachatic nezapřel ani Antonín Chitussi (1847- 1891). Co nejpřesnější vystižení bezprostředního zrakového vjemu, pravdivé, smyslově věrné zobrazení přírody a světa, to bylo myšlenkou realismu. K realismu inklinoval také malíř Jan Kautský (1827-1897) a Alois Bubák (1824-1870), který podle Kautského obrazu Plešné jezero provedl grafický list (Poche et kol., 1975).

3.2 Antonín Mánes

Narodil se 3.11.1784 a zemřel 23.7.1843 v Praze, malíř krajin a zakladatel novodobé tradice českého krajinářství. Své studium započal na Pražské akademii (1803), po otevření krajinářské školy (1806) u Karla Postla, který ho velmi ovlivnil v tvorbě. Po smrti Karla Postla mu bylo nabídnuto vedení školy. V Postlově škole zesílil idylismus naivních kompozic italské ideální krajiny. Dále se nevídaně rozmohlo studium přírody. Mánes maloval již dlouho před tím, než začal studovat v Postlově krajinářské škole, v továrně na kameninu, fritové zboží a majoliku, ovšem pouze dočasně. Nejvíce se věnoval malování a kreslení idylických krajin nebo i večerním a nočním scénériím (cyklus Čtyř denních dob 1798). Mánes má ve svých dílech sklon k romantismu i výrazné lyrice. Romanticky laděná je již jeho prvotina, velký obraz Krajina s Belvedérem (1816) (Poche et kol., 1975).

3.2.1 Krajinářská škola kreslení na Akademii v rukách Antonína Mánesa

Po smrti Karla Postla v roce 1818 krajinářská škola kreslení na Akademii zanikla. Obnovil ji až roku 1836 Antonín Mánes (který byl jeho žákem), ale již v jiné podobě. Mánes vstoupil do ateliéru Karla Postla už docela pozdě, ve věku dvaceti dvou let a zůstal zde až do roku 1817, jedenáct let byl vychováván v intencích klasicistního názoru na ideální komponovanou krajinu a v Postlově popisném empirovém pojetí. Učil se kreslit podle Holanďanů 17. století, ale také podle rytin německých krajinářů pozdního klasicismu. Zejména Allaert Pietersz van Everdingen a Jacob van Ruisdael trvale ovlivnili Mánesovy krajinářské náměty, ale i způsob provedení pronikavým realistickým pohledem na přírodu (Blažíčková-Horová et kol., 2001).

Krajinářská škola Karla Postla měla specifický kreslířský ráz, použití barvy bylo jen pomocným výrazovým prostředkem ke kolorování kresby. Většina studentů Karla Postla inklinovala ke kreslířské vedutě. Antonín Mánes byl jeden z mála žáků, který celý život maloval a malba u něj dokonce i přetrvala do konce života. Když Karel Postl zemřel, získal pozici předního uznávaného malíře krajin vedle A. B. Piepenhagen a Josefa Matěje Navrátila, kteří do české krajinomalby první poloviny 19. století zasáhli. Vyobrazovali převážně měšťansko-řemeslnické motivy (Blažíčková-Horová et kol., 2001).

Mánes ve své tvorbě kombinoval rysy realismu, idealismu, ale i zásady klasicismu, ale také nejnovější trend této doby- romantismus. Mánes při výběru motivů stále častěji cestoval krajinou, kde se řídil pocity a náladou, které v něm právě vyvolala. Po ukončení

studia se Mánes živil jako učitel kresby ve šlechtických rodinách, kde se například seznámil s Františkem Antonínem Thunem, který měl knížecí titul. Se skicářem procházel jeho panství (Litoměřický a Děčínský kraj). Pro zachycení zdejší krajiny používal akvarel, brzy přešel i k olejové skice, pořízené přímo v krajině. Předznamenal tak pozdější cesty romantiků, kteří hledali krajinu, kam ještě nepronikla civilizace: Opuštěná jezera, husté a hluboké lesy, vysoké hory. Mánes však dával přednost vystižení domácí krajiny, v níž přebývali poutníci, pastýři, ale hlavně venkované. Ke klasické ukázce patří Krajina s oráčem a krajina s poutníkem (po roce 1825). S Rousseauovým učením o léčebném působení při pobytu v přírodě, maloval a kreslil horské i lesní vodopády, idylická údolí, pohledy na hrady i zříceniny, často bez lidské stafáže. Tyto tendence můžeme spatřit například v obraze Horská krajina (1826). V málokterých obrazech se vracel ke komponované a ideální krajině, kterou doplňoval podle dobového vkusu, například antickými motivy jako v krajině se zříceninou Gaia Maria (1824) nebo v Ideální krajině (1834). Typický romantismus vyobrazuje v díle Kokořín v bouři (1834) nebo Bouře u Cibulky (1840), kde vystihl přírodu zahalenou hrozivými černými mraky a silný víchř viditelný na ohýbajících se stromech. V letech 1833-1836 se vydal na takzvanou Krkonošskou pouť po Máchově vzoru, ovšem filozofie zmaru a zničení mu nebyla vlastní (Poche et kol., 1975).

Mánesovým dalším oblíbeným tématem se stala Praha a její okolí. Jeho první monumentální olejová práce Krajina s Belvederem (1816), dále to je pohled na Bubeneč (okolo roku 1825) nebo Praha od Braníka (po roce 1825). Ve svých dílech si oblíbil panorama Hradčan, které často vyobrazuje jak v úzkém, tak v široce otevřeném záběru z různých míst a světových stran, štětcem nebo perem, někdy i v několika variantách. (Brožková a kol., 2008)

Pohlédneme-li dnes na celé Mánesovo krajinářské dílo, jsou to především skici, náčrtý a studie vzniklé přímo v plenéru, ze kterých lze vyčíst volný rukopis a spontánnost, například Okolí Vrchlabí (1831) nebo Podvečerní krajinu (1839-1840) nebo perokresba Pohled na Železný Brod (1837). Ve skicích z posledních let můžeme spatřit posun, ve vnímání krajiny od kompaktního realismu holandského typu k odlehčenému plenérismu (Blažíčková-Horová et kol., 2001).

Dnes je Antonín Mánes považován za zakladatele české krajinářské školy 19. století. Na akademii jako profesor krajinomalby odchoval řadu žáků. Nejvíce patrné ovlivnění je u členů jeho potomků Josefa a Quida i Amálie, kteří čerpali inspirace při společných toulkách krajinou. Mánes usiloval o zachování pravdivosti v motivu i ve vyobrazení přírodního světla a tomu také učil své žáky. V roce 1841 Mánes s nimi a svými syny podnikl týdenní cestu

na Karlštejn a do údolí sv. Jana pod Skalou, kde nakreslil své poslední plenérové studie. Následující rok Mánes těžce onemocněl a zemřel (23. července 1843) (Mráz, 2001).

3.3 Kulturní krajina

Krajinu lze definovat různými způsoby: prostor, soubor ekosystémů, sférická část zemského povrchu, otisk historie, interpretovaný text, ekosystém, energetické pole atd. Může být také vymezena v čase a prostoru. Krajina je systém s vlastní strukturou, kybernetikou, fyziologií a genetickými procesy. Je utvářena působením přírodních faktorů a v současné době čím dál víc i činností člověka. Právě v tomto případě se jedná o krajinu kulturní (Šarapatka et kol., 2008).

Cílek (2005) tvrdí, že krajina je dynamická veličina, která má svého předchůdce i následovníka, tzv. precedent a antecedent. Současná krajina je mozaikou různě starých krajin, jenž díky výstavbě a globalizaci postupně chudne.

Lidé vývoj krajiny ovlivňují tzv. krajinotvornými činnostmi. K nejstarším patří vodní hospodářství, zemědělství a stavitelství. Později se na formování historie podílela další hospodářská odvětví jako rybníkářství, lesnictví, potravinářství, průmysl a energetika. Celý krajinný prostor je ovlivňován stále intenzivnějším využíváním přírodních zdrojů a jejich přetvářením (Šarapatka et kol., 2008).

Člověk ovlivňuje podobu krajiny také duchovně neboli nehmotně. Od dávných dob vkládá do krajiny nejrůznější rituální objekty nebo ji organizuje podle svých filozofických, uměleckých či náboženských představ. Díky tomu vznikají od dávnověku unikátní krajinné kompozice. Reprezentují je umělecké plastiky a sakrální stavby, ale také barokní či romantické areály. Jejich součástí jsou i vinohrady, pole, ovocné sady a panské zahrady (Šarapatka et kol., 2008).

3.4 Reliéf Prahy

Praha je typickým příkladem města, kde lze pozorovat úzký vztah mezi povrchovými tvary a osídlením. Členitý reliéf vytváří malebnost města, ale také vyvolává obtíže při řešení dopravních a sídelních otázek (Šrámek 2009).

Praha leží ve střední části České vysočiny, převážně v oblasti Poberounské soustavy, menší část na severovýchodě je součástí České tabule. Poberounská soustava je zde zastoupena převážně Pražskou plošinou na obou stranách Vltavy, dělicí se na dva podcelky-

Kladenskou tabuli na severu a severozápadě a na Říčanskou plošinu na jihovýchodě a jihu. Malou částí zde také zasahuje od jihozápadu Hořovická pahorkatina Hořovickou brázdou spolu s Brdskou vrchovinou severovýchodním výběžkem Hřebenů. Česká tabule je zde zastoupena Středolabskou tabulí (Balatka et Sládek, 1976).

Dnešní podoba reliéfu Prahy je ovlivněná erozní a akumulací činností Vltavy, která protéká středem města. V geomorfologii města kontrastuje reliéf nejvýše položených míst proti hluboce zaříznutému údolí Vltavy. Maximální výškové rozdíly dosahují přes 200 metrů na poměrně malou vzdálenost, tyto rozdíly jsou patrné například v oblasti Pražského hradu (Balatka et Sládek, 1976).

3.5 Hospodářské zázemí hradu

Šlechtické hrady měly kromě obytné, obranné a rezidenční funkce, neméně významnou funkci hospodářsko-správní. Vlastní hospodářské zázemí hradu bylo většinou spojeno s pokrytím existenčních potřeb hradu a jeho obyvatel, což bylo zajištěno souborem budov se specifickou funkcí, které se zpravidla nacházely v předhradí a lidmi, kteří tyto činnosti zajišťovali. Předhradí mohlo být opatřeno lehčím či plnohodnotným typem opevnění a objekty, které se zde nacházely, nemusely být nutně zděné konstrukce (Durdík, 2005).

3.6 Historie

Jedna z nejvýznamnějších památek Prahy, Pražský hrad, byl utvářen od poslední čtvrtiny 9. století. Na území vzniklo knížecí hradiště, založené knížetem Bořivojem, které se stalo sídlem Přemyslovského rodu. První kamennou stavbou byl kostel Panny Marie, založený za křesťanského knížete Bořivoje. Okolo roku 920 Vratislav I. založil kostel sv. Jiří, o 5 let později kníže Václav rotundu sv. Víta. Roku 973 zde bylo zřízeno pražské biskupství, se sídlem v areálu hradiště. O dvě století později nastaly velké změny, areál byl chráněn kamenným opevněním a Hrad se stal mocenským centrem země. Ve 14. století došlo k největšímu rozkvětu za vlády Karla IV, kdy se Hrad stal císařskou rezidencí (Pokorný, 2014).

Později se stal Pražský hrad významným centrem umění a věd, avšak v 17. století byla moc Hradu přesunuta do Vídně. Poslední velká stavební činnost se konala za vlády Marie Terezie, kdy Pražský hrad dostal podobu rokokového klasicismu. Od roku 1918 se stal Hrad

opět sídlem hlavy československého státu a později (1993) i samostatné České republiky (Chotěbor et Svoboda, 1991).

3.7 Historie zahrad okolo Pražského hradu

Škoda (2001) uvádí, že v areálech klášterů a farních domů vznikaly první zahrady uvnitř hrazeného města okolo 12. a 13. století. Pozemky ohraničené ploty nebo hradbami byly měřeny počtem kroků na stopy a lokte. Užitkové zahrady převládaly nad okrasnými. Každá pěstovaná rostlina měla svůj význam. Například rudá růže symbolizovala Ježíšovu krev, bílá růže byla květinou královny nebes- Panny Marie.

V klášterních zahradách se pěstovaly především byliny určené pro lékařství či k obživě. Bylo to z toho důvodu, aby lidé, kteří zde žijí, neohrozili svou duši přílišnou krásou a neodvrátili se od Boha. Z ovocných stromů byly sázeny především jabloně, hrušně, třešně, švestky a moruše, z keřů routa, myrha, jalovec a dřín. Z léčivých rostlin to byla meduňka, slez, řepík, pelyněk, dobromysl, česnek či šalvěj. V době Karla IV. byly založeny zahrady kolem špitálů, klášterů a dvorů a byl tak vytvořen prstenec kolem města. Společným znakem středověkých zahrad bylo jednoduché členění (Žáček, 2008).

V první polovině 16. století, během panování Ferdinanda I. Habsburského, bylo panovnické sídlo českého krále upraveno v duchu na našem území novém renesančním stylu. Tato doba přináší do zahradní architektury využití prvků, jako jsou například umělé jeskyně, zahradní grotty, kašny a vodotrysky. Plochy jsou členěny rovnými cestami, jež jsou zdobené kamennými vázami s antickými vzory. Velmi často jsou využívány stále zelené dřeviny, které jsou upravovány do různých tvarů (Škoda, 2001).

Ferdinand I. Habsburský povolal Giovanniho Spatia z Itálie, který zde měl vybudovat královskou zahradu v italském stylu. Dal postavit obvodové zdi budoucí zahrady a krytý dřevěný most na kamenných pilířích, kterým propojil Hrad se zahradou. Z Terstu a z Janova byly poslány semínka a sazenice citrusů a tulipány pocházející z Asie. Dále pak byla zahrada zdobena hyacinty, šafránem, kosatci a tradičními růžemi, později i orientálním jasmínem původem z Íránu. Dominantou zahrady se stal Královský letohrádek, který byl postaven podle plánů Paola Della Stelly z Itálie roku 1537 (Žáček, 2008).

Nové směry přineslo baroko, které se vyvinulo v Itálii. Charakteristickým rysem bylo, že zahrada pronikla do terénu, bez ohledu na původní hrazení. Zahrada byla tvořena soustavou teras, schodišť a kaskád, obohacené květináči či sochami. Od dominující stavby se paprskovitě rozbíhaly zástupy stromů a keřů. Vzniklý celek bylo možné vidět ze shora-

z teras či balkonů paláce. Pro barokní zahrady byla charakteristická oranžerie a vodní plochy, ať už tekoucí či stojaté, které v této době byly duší zahrady (Škoda, 2011).

Škoda (2011) uvádí, že konec 18. a první polovina 19. století byla zlatým věkem pro pražské přírodní prostředí. Bylo to období, kdy se v zahradnictví rozmohl anglický styl. Tento styl měl odpor k okázalostem a ke všemu nepřirozenému. Zahrady byly plné neupravených košatých stromů, ořezané stromy do geometrických tvarů byly již na ústupu.

V této době byl vydán dekret Marie Terezie, který nařizoval zrušit opevnění podél Prahy. Boření hradem pokračovalo i v 19. století a to dalo vzniknout novým Pražským parkům a zahradám (Mráz, 2001).

Jak bychom měli na Zahrady Pražského hradu pohlížet, napsal bývalý ředitel hradních zahrad: *„Neustálá proměnlivost je základní vlastností zahrad, stejně jako celé přírody. Na rozdíl od staveb, fontán, soch zůstává zahrada dílem stále nedokončeným. Zahradní umělec, tvořící svůj obraz přírody stejně jako malíř, avšak z živých rostlin, musí uvažovat, jak budou vypadat později, jak ve kterém ročním období, jak po letech, až dospějí. Musí vidět dopředu nejméně sto let... Musí se s rostlinami sžít, aby věděl, co potřebují a kde je umístit. A trvá léta, než zahrada doslova doroste do představ svého tvůrce, a to ještě jen za podmínky, že se po celou dobu bude ošetřovat a opravovat podle jeho úmyslu... Neboť bez přítomnosti člověka- tvůrce zahrady, a také bez generací vesměs bezejmenných lidí- zahradníků a jejich pomocníků, by žádný ztvárněný zahradní prostor nemohl vzniknout a být... A když se všechno podaří a z rostlin, ale i pěšin, schodů, pergol, soch, staveb atd. vznikne výtvarné dílo, můžeme do zahrady vstoupit jako do umělecké galerie. A obdivovat její krásu...“* (Chotěbor, 1993)

3.7.1 Horní a Dolní Jelení příkop

Hluboká rokle pod Pražským hradem byla vyhloubena pramenem potoka Brusnice, který pramení v břevnovské Vojtěšce. Pramen se na místě objevil během čtvrtohor, kdy se český masiv zemskými silami zvedal do dnešní podoby (Zeigler, 2010).

Horní i Dolní Jelení příkop je v dobrém stavu. Obě části jsou upravovány do stylu polodivoké přírody, což je historicky dané. Příkop má kulturní a společenské využití, pro veřejnost je volně přístupný po celou sezónu. Rozloha dolní části činí 5,06 ha, horní část je o něco menší 3,09 ha. Celkově rozloha přesahuje 8 ha, rozkládající se v nadmořské výšce 200 až 250 m (Žáček, 2008).

Původní rostlinstvo v Jelením příkopu bylo tvořeno tzv. nálety, které jsou zde z velké části stále. V Horním jelením příkopu byla vytvořena Plečnickova vinice, ke které vede cesta po severním svahu. Skládá se asi z šedesáti keřů moštových odrůd vinné révy, mající převážně dekorativní charakter. U vinice Josip Plečnik vybudoval půlkruhovou vyhlídku, u které roste stará Masarykova lípa- Lípa srdčitá. Zdivo vyhlídky je zdobené kamennými koulemi a pokryté měkce zaoblenými pískovcovými deskami. Několik desítek metrů odtud stojí Plečnickův včelín, který se nachází v ovocném sadu, ovšem to už je součástí Bažantice (Žáček, 2008).

U potoka Brusnice, který se rozkládá ve spodní části příkopu, rostou javory, modřiny, jírovce, tisy, habry, lípy, akáty. Dále jsou tu Netýkavky malokvěté a další rostliny, náročné na dusík, jehož je zde v půdě větší množství. Jedná se o upravenou nápodobu lesa. V dolním jelením příkopu se nachází vstup do obrovského krytu, který zde byl vybudován v 50. letech 20. století. Poblíž je kamenný obelisk- pomník, který připomíná tragické zastřelení mladých lidí (Vávrová, 2002).

(Žáček, 2008) uvádí, že součástí příkopu je také zahradnicko-informační stánek, který dříve sloužil jako domek medvědáře. Naproti stojí kamenná Úprkova socha Ponocného v životní velikosti. Dále i medvědinec- neboli medvědí kotce. Jsou to dva malé kotce, uzavřeny mřížovými vrátky. Z levého kotce vede nízká chodba, obklopena vlhkými, lesklými zdmi. Na konci chodby je malé jezírko, které na stropě vytvořilo drobné krápníky. Po stranách se nachází vedlejší chodby.

Na konci minulého století proběhly rekonstrukce hlavních cest, při kterých došlo k důkladné probírce odumřelých dřevin a zároveň k novým dosadbám. Pod Prašným mostem byl proražen tunel pro pěší návštěvníky spojující Horní a Dolní Jelení příkop. Z třiceti metrového hloubky příkopu lze pozorovat severní část Hradu s Bílou a Prašnou věží (Žáček, 2008).

Nachází se zde velké množství nikam nevedoucích mostů, schodů, pěšin a cest. Téměř celý příkop dnes působí lehce zanedbaným dojmem, snad až na velkou louku v horní části, která je párkrát v sezóně posekána (Chotěbor, 1993).

Habr obecný (*Carpinus betulus*)

Strom, který je v Jelením příkopu velmi častý. Je to strom nebo i keř z čeledi břízovitých, který je opadavý. Kůra šedé až černošedé barvy, ve stáří praská. Listy jsou vejčité, pilovité nebo zubaté. Plod je drobný oříšek. V České republice se vyskytuje převážně v hájích. Nachází se například i v Královské zahradě (Žáček, 2008).

Javor klen (*Acer pseudoplatanus*)

Patří do čeledi javorovitých. Jvory bývají opadavé i stálezelené. Listy jsou jednoduché, vstřícné, hluboce laločnaté. Květy jsou nazelenalé, nažloutlé, dokonce i purpurově červené. Plody jsou dvounažky se dvěma různě velkými a postavenými křídly. Jsou ve svazečcích, hroznech. V každé nažce jsou jedno až dvě semena (Žáček, 2008).

Modřín (*Larix*)

Modřín evropský či opadavý (*Larix decidua*). Původně v lesích Jeseníku. Jeho dřevo má vynikající vlastnosti (Žáček, 2008).

3.7.2 Bažantice

Bažantice je součástí užitkových prostorů Pražského hradu. V celém prostoru se pěstují květiny, keře i ovocné stromy určené na výzdobu reprezentačních prostorů. Je pro veřejnost nepřístupná. Nachází se na západ od hradní Jízdárny. Zakladatelem Bažantice byl císař Rudolf II. Roku 1594 zde poprvé vstoupil císař a tento letopočet je vyryt do západní brány (Vávrová, 2002).

Část zahrady tvořily hospodářské budovy obytného domu chovatele, včetně rozsáhlého skladiště pšenice. Součástí zahrady byly dvě bažantí komory, ze kterých vedly dva výběhy, zakryté drátěnou sítí. Bažanti a koroptve byli vykrmováni v západní části Bažantice. Ve východní části Bažantice se nachází Rudolfínský rybník, který byl dříve plněn vodou z Hostivic a Litovic, ale i z otevřeného vodního příkopu, odtud pak byla voda vedena dále do Pražského hradu. V zimě se pak led z rybníku používal pro chlazení potravin. Rudolfínský rybník byl ještě před pár lety zarostlý a neschopný „dýchat“. Ovšem nedávný šéf hradních zahrad Ing. Janeček ho nechal odplevelit, vyčistit a vysázet zde Amury. V létě roce 2006 (po odchodu Ing. Janečka) Správa Pražského hradu na rybníku dala vybudovat nové molo, ke kterému umístila lodičku (Vávrová, 2002).

Žáček (2008) uvádí, že jedním ze zajímavých objektů je Plečnickův včelín, který nechal vybudovat T. G. Masaryk pro svoji dceru Alici, velkou milovnici Slovenska. Tento včelín je věrnou kopií typického slovenského vzoru, složeného z pěti úlů umístěných uvnitř.

V Roce 2006 byl za včelínem zbudován nový okrasný záhon letniček, za kterým se nachází administrativní budovy, převlékárny zahradníků a dva rozsáhlé skleníky, ve kterých se pěstují kvetoucí rostliny k řezu a také tu zimují vavříny. Po levé straně cesty je

výhled na Pražský hrad zohyžděn výměňkovou stanicí, kterou nekryje žádná zeleň. V současné době zůstává většina Bažantice nevyužita (Žáček, 2008).

3.7.3 Královská zahrada

Královská zahrada je diamant mezi zahradami Pražského hradu. Byla založena Ferdinandem I. a po staletí byla uzavřena pro veřejnost, přístupna byla pouze králům a prezidentům republiky. Každá doba se promítla na vzhledu zahrady. Odezvou renesance je giardinetto, baroko připomínají okrasné partery s květinovými ornamenty, naopak volně rostoucí keře a stromy jsou klasickou ukázkou anglického krajinářského parku (Vávrová, 2002).

Královská zahrada má dva vstupy, vchod u Královského letohrádku nebo branou vedoucí z ulice U Prašného mostu. Od brány vede krátká alej jírovců, kvetoucích červeně a bíle. Jírovce jsou každý druhý rok tvarovány řezem. Nalevo se nachází Lví dvůr (dříve Medvědí dvůr) s renesanční fasádou. Lví dvůr byl mnohokrát rekonstruován, poslední rekonstrukce (1994-1995) byla provedena podle projektu architekta Josefa Pleskota. Stavba slouží jako restaurace. Archivní doklady svědčí o tom, že se zde dříve chovali lvi, tygři, leopardi, divoké kočky, ale i například dravý ptáci (Vávrová, 2002).

Žáček (2008) uvádí, že za nízkou zdobnou zídou vlevo se v létě vystavují palmy a záhony růží. Poblíž stojí skleník, ve kterém se pěstují rostliny určené pro Hrad. V zadní straně se nachází objekt Zahradní residence. V blízkosti residence rostou skupiny jehličnatých a stálezelených listnatých dřevin, například Metasekvoj čínská a Jedlovec kanadský. Součástí je i Herkulova fontána- kamenná kašna, vyobrazující Herkula bojujícího se saní, dílo Jana Jiřího Bendla z roku 1670. Místo lemuje stromořadí líp a habrů.

Mezi Královskou zahradou a Dolním Jelením příkopem se nachází Míčovna se sgrafitovou renesanční fasádou. Severní průčelí Míčovny je rozčleněno mohutnými polosloupky. Sgrafita zdobící čelní stěnu, představují alegorie věd, ctností a živlů (při rekonstrukci 1952 byla část poškozené výzdoby nahrazena alegorií průmyslu se symbolem pětiletky). V jarních měsících rozkvétají před Míčovnou rododendrony. Prvotní účel Míčovny sloužil k míčovým hrám, později pro ustájení koní, od doby Josefa II. sloužil objekt vojsku. Vzhled části zahrady od Královského letohrádku směrem k Míčovně byl ovlivněn anglickým krajinářským slohem. Objevují se zde různé druhy dřevin, například Buk lesní, Jinan dvoulaločný, Javor mléč, Javor klen, Lípa malolistá, Platan javorolistý, Jedlovec

kanadský, Šácholan, Tis červený. Doplnují je skupiny keřů azalek, Pivoněk keřovitých, pěnišníků, kalin, růží a další (Vávrová, 2002).

Na východě Královskou zahradu uzavírá Letohrádek královny Anny (Královský letohrádek). Stavba byla zahájena roku 1538 italskými mistry podle modelu Paola della Stelly, dokončen byl až v druhé polovině 16. století. Arkády jsou zdobeny Figurálními reliéfy z antické filozofie i náměty historickými. Je zde i reliéf zakladatele zahrady Ferdinanda I. a královny Anny Jagellonské. Stavba byla určena především pro dvorskou zábavu. V době tvorby Antonína Mánese používalo Letohrádek vojsko jako dělostřeleckou laboratoř (Žáček, 2008).

Alternantery (*Alternanthera*)

V královské zahradě se nacházejí v ornamentálních záhonech. Jsou to jednoleté či vytrvalé byliny a polokeře. Listy vstřícné, vejčité či polodlouhé, pestře zbarvené. Drobné bílé květy (Žáček, 2008).

Amarylka, zornice (*Amaryllis*)

Rod cibulnatých rostlin, čeleď amarylkovité, původem z jižní Afriky. Má široké, dlouhé řemenovité listy. Květy mohou být bílé, růžové, červené, zvoncovité, vonné. V 18. století byla pěstovaná v Královské zahradě (Žáček, 2008).

Begónie (*Begonia*)

Původně pochází z tropů. Jsou to světlomilné rostliny. Plody jsou tobolky. Mají nápadné květy- bílé, lososové, žluté, růžové. Begonie okrasné (květem nebo listem) se nachází v Královské zahradě (Žáček, 2008).

Borovice (*Pinus*)

Borovice černá (*Pinus nigra*). Rod jehličnatých stromů z čeledi borovicovitých. Roste v Královské zahradě, ale i v dalších místech v okolí Pražského hradu (Žáček, 2008).

Brslen (*Euonymus*)

Na území České republiky rostou především keře domácího brslenu evropského (*Euonymus europaeus*). Z introdukovaných druhů je vzácný evropský brslen křídlatý (*Euonymus alatus*), stálezelený brslen fortuneův (*Euonymus fortunei*). Brsleny jsou velmi oblíbené pro červené tobolky zvané Kněžské kvadrátky (Žáček, 2008).

Bříza (*Betula*)

Na našem území je velmi častá domácí evropská bříza bílá- bradavičnatá (*Betula verrucosa*), dorůstá výšky až 25 metrů, dále jsou časté její okrasné odrůdy. Např. s větvemi převislými (cv. *Youngii*, cv. *Tristis*). Břízy nalezneme například v Královské zahradě (Hurych, 2003).

Buk (*Fagus*)

Rod stromů z čeledi bukovitých. Buk lesní (*Fagus sylvatica*) najdeme v Královské zahradě, ale také dalších místech okolo Hradu. Mohutný strom, který má štíhlý kmen, bělavě šedou, hladkou borku (Žáček, 2008).

Dub letní (*Quercus*)

Rod čeledi bukovitých (plod žalud). Na našem evropském pásmu se nejčastěji vyskytují dub letní (*Quercus robur*), který se nachází v Královské zahradě, ale i v dalších místech v okolí Hradu (Žáček, 2008).

Fíkovník (*Ficus*)

Rozsáhlý rod dřevin z čeledi morušovitých. Rostou v tropech a subtropích. V Královské zahradě např. fíkovník smokvoň (Žáček, 2008).

Hvozdík karafiát (*Dianthus caryophyllus*)

Pěstované odrůdy některých druhů hvozdíků. *Dianthus barbatus*- dvouletka s přízemní listovou růžicí řapíkatých, kopinatých listů s květním stonkem 30-60cm vysokým. Na vrcholu chocholičnaté květenství. Kvete od května. Jsou i jednoleté- např. Chabaudovy karafiáty. V 18. a 19. století byly k vidění v Královské zahradě (Žáček, 2008).

Liliovník tulipánokvětý (*Liriodendron tulipifera*)

Rod mohutných stromů z čeledi šácholanovitých. Má velmi nápadité listy (téměř čtvercovitého tvaru) i květy (podobné květům tulipánů, zelenavě bílé barvy). Pěstován i v 18. a 19. století v Královské zahradě. Velmi dobře roste a pravidelně kvete (Žáček, 2008).

Lípa (*Tilia*)

Stromy čeledi lípovitých. Lípa stříbrná (*Tilia tomentosa*) má stříbřité listy a je odolná, častá je i lípa srdčitá (*Tilia cordata*). Lípa patří k symbolickým stromům a takto je i vnímána v českých dějinách. Téměř ve všech zahradách okolo Pražského hradu (Hurych, 2003).

3.7.4 Svatováclavská vinice

Vávrová (2002) uvádí, že jméno získala podle legendy o sv. Václavovi, který si od otce přál pozemek, kde by mohl pěstovat víno. Pozemek dostal a tak zde pěstoval víno, které sám pro kostely připravoval i připravoval. Ovšem podle dochovaných písemných pramenů byla tato vinice založena Karlem IV. roku 1375 a nazývala se Opyš. Název Svatováclavská vinice se objevil až v druhé polovině 17. století. K pozemku patřilo několik objektů. Podle ocenění vinice, které předcházelo jejímu kupnímu převodu na konci 18. století, to byl viničný domek o třech místnostech, vinařský lis a obytný dům u Starých zámeckých schodů se sklepem vytesaným ve skále.

Ve třicátých letech 19. století zde byla vybudována vila a později i skleník. Se stavbou silnice (dnes Chotkova silnice) byly upravovány severní svahy vinice. V průběhu 19. století pěstování vinné révy na vinici pomalu ustupovalo ve prospěch okrasných a ovocných stromů. V roce 1990 převzala vinici do své správy Kancelář prezidenta republiky. V rámci zpřístupnění co největší části vinice lidem byl zadán nový projekt na obnovu pozemku, který se týkal rekonstrukce vily, teras a přístupových cest i revitalizace zahrady a samotné Svatováclavské vinice (Chotěbor 1993).

Vysázely se sazenice nových moštových odrůd, bílých i modrých v dolní polovině jižního svahu. Horní polovina svahu má charakter květnaté louky se zastoupení převážně suchomilných a stepních trvalek, ale i rostlin léčivých a aromatických. Keřové partie udržované v umírněných rozměrech. Na strmém svahu a horní hraně jsou vzrostlé dřeviny. Dále se na svatováclavské vinici v severní části pěstuje Rulandské modré, Pinot noir, a v jižní části vinice se nachází odrůda Ryzlinku rýnského (Vávrová, 2002).

3.8 Různé (dnešní) pohledy na Hrad

Vančura (1976) tvrdí, že území, na kterém se nachází Pražský hrad je jednou z polohových a předních krás Prahy. Nejznámější pohled z hlediska architektonického, ale i terénního byl už mnohokrát probádán. Jsou tu i další pohledy: Z nadhledu, stejné úrovně i podhledu, které tolik vyobrazované nejsou. Téměř každý pohled je svým způsobem odlišný a zajímavý nejen v pozorovaném urbanistickém objektu, který se díky různorodosti terénu nebo zástavby projevuje rozdílně, ale i ve stanovišti pozorovatele. Celkový dojem je umocněn různorodostí v poloze, ale i zajímavými prvky jako rámováním, sochami, zajímavým

zábradlím, kandelábry a dalšími architektonickými prvky. Důležitou roli hraje čas, který má výrazný vliv na změny v přírodě.

3.8.1 Pohled na Hradčany

Hradčany jsou v létě mnohobarevné: Zelené hradní a malostranské zahrady, zažloutlý Hrad, červené střechy, bílé věže baziliky sv. Jiří, zeleno-modrá a lehce zčernalá střecha Letohrádku. V zimě zeleň zmizí a téměř vše, včetně střech i říms se změní na bílou barvu proti druhému základnímu zbarvení žlutavé či žlutočerné barvy stěn staveb i zdí. To je charakteristická zimní dvoubarevnost Prahy, kterou zachycovali malíři na svých plátnech (Vančura, 1976).

3.8.2 Pohled z Chotkových sadů

Tento pohled je velice blízký panoramatu z Letohrádku. Rozdíl je v tom, že Hrad má širší prostředí v masivu Opyše s doplňujícím se výhledem na město. Po zrušení Rožánkova domu se tento pohled téměř nezměnil. Výhled z Chotkových sadů je pozorovatelný jen v malém průseku nad Chotkovou serpentýnou. Pohled je rámován vzrostlými stromy sadů. Z této strany je jeden z nejzajímavějších výhledů na chrám sv. Víta, kde barokně zakončená věž je téměř na konci chrámu a nad horizontálou se tyčí tři věže: menší sanktusníková věž se neliší od předních věží (Vančura, 1976).

(Dudák, 2010) uvádí, že v nižším prospektu ostře vychází střechy Mosteckých věží z jednodité zástavby domů, barokní kopule chrámu sv. Mikuláše s útlou zvonící i věže kostela sv. Tomáše. Zcela vzadu lze spatřit řeku s mosty v čele s Karlovým, nad ním Vyšehrad a Braník. Na druhé straně je Smíchov z kterého se vytyčují komíny, industriální památníky minulého století. Přistoupíme-li o pár kroků blíže, spatříte Klárov, kde dochází ke střetnutí dvou světů, pohybu a klidu, architektury a dopravy, dneška a historie.

3.8.3 Pohled od Kramářovy vily

Pohled od vily je téměř nepřístupný a tudíž skoro neznámý. Hradní střechy jsou přibližně v úrovni pozorovatele, tím vznikne souvislá horizontála hřebenů budov. Věže Hradu tvoří shluk bílých útlých věží baziliky sv. Jiří. Ve předu se tyčí masivní Černá věž a v pozadí je velká věž, vedle níž se nachází tři téměř stejné věže- sanktusníková a dvě průčelní.

Hrad je obklopen zelení, neboť z jedné strany je Královská zahrada s částí Jeleního příkopu a z druhé strany je Petřín. Dříve toto místo rušil Rožánkuv dům v ohybu Chotkovy serpentýny, který byl ovšem zbourán (Vančura, 1976).

3.8.4 Vliv ročních období, denní doby a počasí

Díky své výhodné poloze jsou Hradčany tvořeny nejrůznějšími prvky. Jako jsou například stavbami, ať už historické či současné architektury i zahradami. Z obou stran jsou Hradčany obklopeny přírodou – vrchy Petřína i Letné. Změny pohledů na Hradčany vlivem ročních dob mají rytmus kontrastů převládající zeleně nebo sněhu. To jsou dlouhodobé změny, mající svůj kratší pravidelný rytmus noci a dne. Posledním rytmem je proměnlivost počasí, který je nepravidelný (Vančura, 1976).

4 Metodika

4.1 Oranžerie- Moderní prvek

Moderní prvek v Královské zahradě je bezpochyby Oranžerie od Evy Jiříčné. Na jižní straně Královské zahrady je kamenná zeď, za kterou byla v polovině 15. století vystavěna první Oranžerie. V období první a druhé světové války skleník chátral, až se nakonec v druhé polovině 20. století rozpadl úplně (Kratochvíl et kol. 2005).

Úkolem architektů bylo vytvořit nový, reprezentativní skleníkový objekt, který by místo reprezentoval a vyjádřen jazykem 20. století. Byl vybrán projekt české architektky Evy Jiříčné. Z funkčního hlediska se stavba skládá ze tří hlavních oddělení- První je tvořeno dekorativními květinami a stromy, druhé rostlinami používanými pro výsadbu v areálu Pražského hradu a jejich regeneraci a třetí pro šlechtění nových druhů flóry. Každé oddělení vyžaduje vlastní klimatický režim a odlišné zařízení pro ošetřování rostlin (Kratochvíl et kol. 2005).

Nový koncept vychází z geometrie válcové stavby je rámován polokruhovou diagonální sítí, vzájemně kolmých trubek. Kovový rám je umístěn z vnějšku, interiér je definován skleněnou kůží. Historická konstrukce není nijak zatěžována a detaily nové struktury jsou navrženy tak, aby souzněly s okolím (Halík, 2002).

Má tvar skořepiny, tvořenou diagonální sítí, podporovanou podél zadní zdi nosníkem ve tvaru hranolu. Je stabilizována příčnými zdmi, které korespondují s nároky na vnitřní prostor. Vnější síť měří okolo 100 metrů, tvořena nerezovými ocelovými rámy ve tvaru X se strojově vyrobenými styčníky. Každý spoj je vybaven ramenem, umožňující upevnění laminátového skla zvenčí a zároveň utváření vnitřního klimatu. Příčné zdi a hranolovitý nosník jsou vyrobeny z pružné oceli se zúženými konci, které nejsou mechanicky spojovány ani svařovány (Kratochvíl et kol. 2005).

Halík (2002) uvádí, že Skleník se jeví jako precízní architektonický šperk, na němž se uplatňuje estetika hi-tech. Pokud jde o vnímání této architektury, na jedné straně je stavba jako celek, poněkud nehmotná ve svém krajinném kontextu, na druhé fascinující hra lesklých exaktních detailů, třpytivých sítí i transparencí.



Obr. č. 1: Oranžerie Evy Jiříčné (foto vlastní)

Zdroj(obr.1): <http://media.novinky.cz/083/150831-original-4xc2w.jpg>

4.2 Negativní prvky 21. století

Svět se výrazně a rychle mění, předvídat směr tohoto pohybu na delší období je téměř nemožné. Jako doposud nikdy existuje v dnešní době rozmanitost tendencí, které se navzájem ovlivňují, doplňují a mnohdy vytváří své vlastní protitrendy. Je u nich obtížně rozpoznatelné zda se jedná o paradigmatickou změnu či pouze o módní trend (Čílek, 2005).

4.2.1 Krajinný ráz versus reklama

Velký problém současné doby jsou reklamy podél hlavních komunikací narušující krajinný ráz, jejichž hlavním cílem je upoutat pozornost řidičů ke komerčním sdělením či propagaci výrobků. Jsou nebezpečné odváděním pozornosti od řízení, ale také negativně mění krajinný ráz. Tyto cedule se už neobjevují pouze u dálnic, ale také přímo v historickém centru Prahy. V místech stále přibývají a jejich velikost se neustále zvětšuje.

Hlavní komunikaci vedoucí k Pražskému hradu lemuje pouliční osvětlení, na kterém je upevněna reklama firmy Samsung, která bije do očí pronikavou modrou barvou

a její výraznost je umocněna větším množstvím stejných reklamních cedulí tvořící řadu.

Asi nejhorší situace v Praze je podél Jižní spojky a Pražského okruhu, kde je krajinný ráz téměř zdevastovaný množstvím a chaotickou změť reklamních cedulí různých velikostí. Navíc některé z nich začínají být i osvětlovány a vytváří tak „světelný smog“ v krajině po celou noc.

V případě České republiky se jedná o situaci, která nemá v Evropě srovnání. Téměř ve všech vyspělých zemích je takováto forma reklamy podél komunikací v krajině úplně nebo téměř úplně zakázána.

Vhodným příkladem možnosti nápravy této situace je město Sao Paulo nacházející se v Brazílii, kde radní absolutně zakázali veškeré reklamní panely ve městě. Jejich důvodem bylo, že občané mají právo na nerušený výhled na město.

Další možností je uvědomit si, že reklamy a komerční sdělení patří především do médií, nikoli do krajinného rázu.



Obr. č. 2: Reklamní cedule, 2015 (foto vlastní)



Obr. č. 3: Antonín Mánes- Krajina s Belvederem

Zdroj:

(http://www.marold.cz/media/k2/items/cache/2039f9c06c46d5e4b5d871c0089d076b_XL.jpg)

4.2.2 Vandalismus

Jeden z největších problémů vandalismu v Praze je sprejerství, které je téměř nejčastějším projevem vandalismu obecně.

Škody na kulturních hodnotách způsobují lidé záměrně, z nevědomí nebo z nedbalosti. Vandalismus tu byl již od dávných dob, ovšem v menší míře než je tomu dnes. Je to zapříčiněno snadno dostupnými prostředky (spreje, barvy).

Ukázky sprejerství lze spatřit i v okolí Pražského hradu, kde jsou poškozeny zídky, budovy i například odpadkové koše a lavičky.

Nápravu je nutné hledat v postihování těchto činů účinnými tresty, či zvýšením již existujících trestů, ale také v prevenci - výchovou ke společenské kultuře a zodpovědnosti.



Obr. č. 4: Vandalismus u Pražského hradu, 2015 (foto vlastní)



Obr. č. 5: Vandalismus u Pražského hradu, 2015 (foto vlastní)

4.2.3 Nadměrné užívání prvků narušující krajinný ráz

Veřejný prostor je často degradován mírou a způsobem použití některých neestetických prvků jako jsou sloupy trolejového vedení či nadměrné použití cedulí. Bývají užívány neúsporně a bez kompozičních vazeb k prostoru. Navíc velmi často mají nepatřičnou vlastní formu v neestetickém barevném provedení.

Možnost jak tuto situaci napravit je sdružení s blízkými sloupy veřejného osvětlení nebo umístění více cedulí na jednu tyč (ušetří místo i materiál). Další, levnější variantou je natření na barvy, které v takové míře nenarušují krajinný ráz, např. zelená a hnědá barva.

Obecnými příčinami uvedených nedostatků jsou nedostatečné finanční prostředky určené na veřejný prostor. Ovšem to znamená zhoršení kvality veřejného prostoru.



Obr. č. 6: Rušivé elementy, Malostranská, 2015 (foto vlastní)



Obr. č. 7: Rušivé elementy, Chotkovy sady, 2015 (foto vlastní)

Materiály hyzdící krajinný ráz

Jedny z nejvíce využívaných materiálů současné doby jsou asfalt, beton a plast. Ve stavitelství se často využívají pro své optimální vlastnosti, kterými jsou jak minimální nároky na údržbu, nízká cena, tak i vysoká životnost.

Ovšem mají i společnou negativní vlastnost, kterou je nízká estetická hladina těchto prvků.

V okolí Pražského hradu se právě tyto materiály vyskytují velice často. Nejčastěji v podobě silnic, cest, zdí, ale také odpadkových košů.

I přes vysokou životnost se v parku Chotkovy sady objevují cesty například porušené a rozbité.

V případě Pražského hradu, který je zapsán v Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, by měl být materiál volen nejen podle ceny, ale také podle estetických vlastností zvoleného materiálu.

V Chotkových sadech by tak místo asfaltové cesty mohla být dražší varianta, například ze štípaného kamene nebo obnova porušených materiálů. Místo betonového odpadkového koše, dražší a moderní dřevěná varianta.



Obr. č. 8: Nevhodné materiály, Chotkovy sady, 2015 (foto vlastní)



Obr. č. 9: Nevhodné materiály, Chotkovy sady, 2015 (foto vlastní)

4.2.4 Nedostatečná péče o zeleň

Péče o zeleň a údržba ploch je také problematická. Obecně v parcích i okolo Pražského hradu chybí průběžná obnova vegetačních prvků, čímž dochází k destrukci kosterních dřevin vysázených v jednom časovém období.

Nové dosadby jsou často nekoncepční a nerespektují historickou kompozici prostoru, především systém kompozičních os a průhledů. V historických parcích je zároveň třeba udržovat kontinuitu druhového složení nových výsadeb respektující dobu vzniku parku tak, aby byla zachována autenticita plochy zeleně.

Obnova záleží na finančních možnostech, dále na možnostech jak se o jednotlivé plochy zeleně bude v budoucnu pečovat. Dobré také je brát v potaz jak park bude v různých ročních dobách vypadat.

Problémem je, že údržbě veřejného prostoru je věnována nedostatečná péče. Zejména je potřeba zlepšit péči o zeleň, důležitý je také pravidelný úklid.



Obr. č. 10: Nedostatek péče o zeleň, Chotkovy sady, 2015 (foto vlastní)



Obr. č. 11: Nedostatek péče o zeleň, Chotkovy sady, 2015 (foto vlastní)

4.2.5 Doprava versus krajinný ráz

Automobilová doprava je přirozenou součástí dnešního města. S jejím rozvojem narostl i počet silnic. Příliš intenzivní dopravní proud a vysoká hustota silnic narušuje kulturní hodnoty města tím, že snižuje estetickou kvalitu městských prostorů.

Od tohoto problému se odvíjí další negativní vlivy, kterými jsou vibrace a emise z dopravy, prach a plynné exhaláty. Vibrace z dopravy negativně ovlivňují nejen hygienické podmínky v území, ale způsobují také urychlenou erozi jak staveb, tak i uměleckých děl. Zhoršená kvalita ovzduší má negativní vliv zejména na fasády a sochařské detaily historických staveb.

V dnešní době je doprava osobními automobily nedílnou součástí běžného života. Silnice tvoří téměř 1/10 území České republiky. Proto je návrhy na zlepšení této problematiky složité vyřešit. Jedna z možností v Praze je omezit dopravu a posílit městskou hromadnou dopravu, která tu funguje už od poloviny 20. století.



Obr. č. 12: Doprava u Pražského hradu, Malostranská, 2015 (foto vlastní)



Obr. č. 13: Obraz Antonína Mánese

Zdroj: (http://www.radioservis-as.cz/archiv08/35_08/obrazky/35_05.jpg)

4.2.6 Narušení Pražského panoramatu

Prostorová scenérie Prahy je jednou z nejkrásnějších v evropském, ale i světovém srovnání. Je to zapříčiněno přírodními morfologickými faktory, ale i malebnou zástavbou pražského úvalu. Praha připomíná živý organismus, který mění svůj charakter podobně jako samotná příroda v různých ročních obdobích.

Pro Prahu jsou charakteristická její panoramata, která se stala jednou z její nejvýznamnějších součástí. Obraz města je postaven na jedinečném uskupení věží v kontextu s krajinným rámcem.

I když stavební vývoj Prahy není možné zastavit, každá nová budova musí respektovat prostorové souvislosti daného místa a nechovat se jako solitér.

Nová výstavba je v poslední době realizována hlavně soukromými investory, jejichž snahou je především maximálně zhodnotit majetek a to by mohlo mít za následek narušování kulturních hodnot.

Vzhledem k jedinečnému světově unikátnímu panoramatu Prahy je potřeba posuzovat, zda nový záměr město nepoškodí. Nebezpečné je postupné zvyšování zástavby poblíž historických dominant, jelikož tyto dominanty opticky snižuje a pohlcuje.

Nový objekt může narušit panoramatické hodnoty města například nevhodným umístěním ve vztahu k terénním útvarům, k historickým dominantám i k dálkovým pohledům do krajiny. Dále také hlavně neúměrnou výškou či objemem.

Nebezpečné v tomto případě je to, že negativní výsledky procesu mohou být patrné až s odstupem času, přičemž náprava je zde téměř nemožná, jelikož problém se netýká jenom několika staveb, ale celé zástavby.

V nedávné době vznikly výškové budovy například na Pankrácké pláni, či o něco dříve vzniklý hotel a kongresové centrum na Vyšehradě. Hrozbou blízké budoucnosti je plánovaný projekt výstavby nových bytů v těsné blízkosti Anežského kláštera v Praze 1, jelikož moderní šesti podlažní bytový komplex, klášter téměř pohltní.

Jednou z možností zamezení této problematiky je vymezení zákonem, který by přikazoval, že výškové budovy mohou být stavěny pouze na okraji Prahy nebo na místech, kde nevznikne výrazné poškození panoramatu. Možné je i navýšení například finanční sankce při porušení výšky stavby, ovšem výškové budovy narušující panorama Prahy jsou

Jeden z mála pohledů na Prahu, který se od svého vyobrazení Antonínem Mánesem téměř nezměnil.



Obr. č. 14: Obraz Antonína Mánese

Zdroj: http://bcache.jxs.cz/~nd01/jxs/cz~/654/742/387bb1cc60_28136341_o2.jpg



Obr. č. 15: Nedostatek péče o zeleň, Chotkovy sady, 2015 (foto vlastní)

5 Diskuse

Cílem této bakalářské práce bylo porovnat proměnu krajiny Prahy z období, ale také míst, které zachytil Antonín Mánes na svých obrazech s jejich současnou podobou a následně popsat změny v krajinném rázu města.

V teoretické části bylo stručně představeno období ve kterém Mánes žil, dále Praha a parky okolo Pražského hradu, které jsou zachycené v jeho dílech.

Druhá a to praktická část práce poukazuje na faktory měnící ráz současné Prahy se zaměřením na Pražský hrad. Nejdříve faktory měnící ráz současné Prahy negativním způsobem v podobě chaotické změti reklamních cedulí podél hlavních komunikací, kterých stále přibývá, sprejství v blízkosti historického centra, nedostatečné péči o zeleň v městských parcích, kvůli kterým vypadají zanedbaně a neupraveně, nadbytečné množství sloupů trolejí a pouličního osvětlení hyzdící estetický dojem krajiny. Jako jeden z největších problémů nejen Prahy, ale i velkých měst vyspělých států lze zmínit výškové budovy měnící původní ráz města s reálnými návrhy nápravy dané problematiky, která by zamezila problémům, jež s moderní dobou vznikly.

Poté faktory měnící krajinu pozitivními způsoby, které město obohacují a dávají mu tím novou, jedinečnou podobu jako je například Oranžerie od Evy Jiřičné, která vytvořila kontrast mezi moderní, nadčasovou architekturou a historickými stavbami. Jelikož architektura je dynamická, stále se vyvíjí a nemůžeme a ani nechceme jejímu vývoji nijak zamezit, je spojení různých architektonických směrů, tak aby byly ve společném souladu v krajinném rázu, velmi důležité.

Takovéto úpravy se zaměřením na estetiku krajiny, by si zasloužilo větší množství historických, ale i novodobých měst. Jelikož většina měst, ve kterých se pohybujeme i žijeme je značně zanedbaná, což se projevuje především negativně na budoucí podobě místa.

Proto by bylo přínosné, jak pro nás tak i pro naše budoucí generace, tímto způsobem postupně měnit a zvelebovat i další místa v krajině.

6 Závěr

Díla Antonína Mánesa jsou typickou ukázkou romantické a malebné krajiny 19. století. Pražský hrad v mnoha malířových obrazech sehrává důležitou roli, častokrát je situován do středu obrazu. Barevnost v Mánesových dílech vychází z přirozeného světla slunečného dne s kontrasty stínů a polostíků, často podvečerní atmosféra, v níž zapadající slunce barví krajinu do teplých tónů. Malebnost Prahy je v Mánesových dílech vyobrazována jako romantická scénérie tvořená kopci, na kterých se tyčí Pražský hrad či jiná stavba v nedotčené krajině, plné druhové a kompoziční pestrosti, která je tvořena smyslem a účelem výsadby i nerušenou vizuální prostoupností prostoru.

V období 19. století mohli lidé v krajině pozorovat rozličnou vrstevnatost struktur, současná Praha v porovnání s její podobou v 19. století, již není romantickou krajinou plnou kouzelné přírody. Pokud by Mánes maloval svá díla v dnešní době, jeho vyobrazení Pražského hradu by již vypadalo jinak. Na většině míst jsou rušivé elementy, velká část území je zastavěna převážně silnicemi či stavbami. Pražskou scénérii hyzdí výškové budovy, které jsou jednou z největších současných hrozeb narušení malebnosti města. Přímo u Pražského hradu to jsou reklamní cedule, dále nadměrné používání tyčí, které lze sloučit s lampami pouličního osvětlení, či jiné prvky moderní doby. Současný stav je mnohdy žalostný, velké plochy svahů zarostly invazivními náletovými druhy, ovšem je nezbytné navracet účelnou výsadbu, tvořenou druhovou a kompoziční pestrostí zpět do krajinného rázu města. Tyto a jim podobné negativní změny v krajinném rázu probíhají rychleji, jsou stále větší a výraznější hrozbou, přitom jejich zamezení není nemožné. Současná situace by neměla být přehlížena, jelikož následky negativních faktorů moderní doby mohou být nevratné.

7 Seznam literatury:

Balatka, B., Sládek, J. 1976 Historická geografie: Sborník 14-15. č. 1. Příspěvky k dějinám Pražské aglomerace. Ústav československých a světových dějin ČSAV. Praha. 264 s.

Blažičková- Horová, N., Brožová, J., Dufek, A., Horyna, M., Kačer, J., Kroupa, J., Lorenzová, H., Petrasová, T., Petrová, E., Prahel, R., Ptáčková, V., Sedlářová, J., Theinhardtová, M., Vybíral, J., Wittlich, P., Zatloukal, P. 2001. Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890. Academia. Praha. 469 s. ISBN: 8020007350.

Cílek, V. 2005. Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu. Dokořán. Praha. 269 s. ISBN: 8073630427.

Dudá, V. 2010. Prague: a guide to the magical heart of Europe. Práh. Praha. 359 s. ISBN: 9788072523030.

Durdík, T. 2005. Encyklopedie českých hradů. Libri. Praha. 366 s. ISBN: 8072772740.

Halík, P. 2002. Nové skleníky na Pražském hradě. Zahrada- park- krajina. XII, č. 3. 21-23.

Hurych, V. 2003. Okrasné dřeviny pro zahrady a parky. Květ. Praha. 203 s. ISBN: 8085362465.

Chotěbor, P. 1993. Zahrady Pražského hradu. Praha. Poláček. 128 s. ISBN: 8090122485.

Chotěbor, P., Svoboda, J. 1991. Prague castle. Olympia. Prague. 109 s. ISBN: 8070331690.

Kosmas. 2011. KOSMAS- Kronika Čechů. Argo. Praha. 285 s. ISBN: 9788025704653.

Kratochvíl, P., Jiříčková, E. 2005. In exterior: the works of Eva Jiricna: práce Evy Jiříčné. Prostor - architektura, interiér, design. Prague. 192 s. ISBN: 8090325777.

- Lamač, J. 1952. Josef Mánes. Malé monografie. Orbis. Praha. 72 s.
- Mráz, B. 2001 Dějiny výtvarné kultury 2. Idea Servis. Praha. 212 s. ISBN: 8085970376.
- Pečírka J. 1939. Josef Mánes živý pramen národní tradice. Melantrich. Praha. 300 s.
- Poche, E. 1975. Encyklopedie českého výtvarného umění. Academia. Praha. 616 s. ISBN: 2110375.
- Pokorný, M. 2014. Prague castle: Crossroads of history. Slovart. Praha. 248 s. ISBN: 9788073918781.
- Šarapatka, B., Niggli, U. et kolektiv. 2008. Zemědělství a krajina: cesta k vzájemnému souladu. Bioinstitut. Olomouc. 271 s. ISBN: 9788024418858.
- Škoda, E. 2001. Prague Garden. Praha. Prague publishing house of Jiří Poláček. 133 s. ISBN: 8086435016.
- Šrámek, J.. 2009. Pískovce z Pražského hradu a okolí. Česká geologická služba. 64 s.
- Vančura, J. 1976. Hradčany, Pražský hrad. Státní nakladatelství technické literatury. Praha. 319 s. ISBN: 0470676.
- Vávrová, V. 2002. Gardens and parks. Prague Castle Administration. Prague. 87 s. ISBN: 8086161633.
- Ziegler, V. 2010. Vidím město zelené!: toulky pražskou přírodou. Futura. Praha. 242 s. ISBN: 9788086844640.
- Žáček, J. 2008. Gardens near Prague Catle. Havlíček Brain Team. Prague. 233 s. ISBN: 978-8087109137.

